

การจัดองค์ประกอบศิลป์ในภาพถ่าย : ความสมดุล

ชัยศ วนิชวัฒนาวุฒิ

การถ่ายภาพในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีการถ่ายภาพมีบทบาททั้งในด้านธุรกิจการสื่อสาร สามารถเชื่อมต่อสัญญาณเชื่อมโยงทั่วโลกได้อย่างรวดเร็วง่ายดายจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้มีเครื่องมือ อุปกรณ์การถ่ายภาพที่มีประสิทธิภาพ กล้องถ่ายภาพได้พัฒนาจากฟิล์มมาสู่ระบบดิจิทัลที่ให้ความเที่ยงตรงในการถ่ายภาพ มีระบบวัดแสงที่แม่นยำ มีความคมชัด แสดงรายละเอียดชัดเจน สีสันสดใส สวยงาม เอื้ออำนวยความสะดวกสบายในการถ่ายภาพ คงไม่ยากเกินไปนักสำหรับผู้ที่จะเริ่มฝึกหัดถ่ายภาพ เพียงศึกษาคู่มือเพื่อทำความเข้าใจการใช้งานของกล้องถ่ายภาพนั้นๆ

กล้องถ่ายภาพในปัจจุบันมีระบบการถ่ายภาพให้เลือกหลายระบบอยู่ในกล้องตัวเดียว ไม่ว่าจะเป็นระบบการปรับตั้งเองโดยผู้ถ่าย ระบบกึ่งอัตโนมัติ หรือระบบอัตโนมัติสมบูรณ์แบบ อย่างไรก็ตามกล้องถ่ายภาพก็ยังเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการบันทึกภาพ ขอบเขต

ของการถ่ายภาพ นอกจากจะบันทึกเรื่องราว ความทรงจำ แล้วภาพถ่ายยังเป็นผลงานศิลปะที่ถ่ายทอดเรื่องราวความรู้สึก ให้เกิดคุณค่าทางความงาม การที่จะถ่ายภาพให้เกิดความสวยงาม สมบูรณ์มากที่สุด จึงเป็นปัญหาของผู้ถ่ายภาพ โดยเฉพาะผู้เริ่มฝึกหัดถ่ายภาพว่าจะทำอย่างไรจึงสามารถจัดองค์ประกอบของภาพสวยงาม น่าสนใจ การจัดองค์ประกอบของภาพจึงเป็นสิ่งท้าทาย นอกเหนือไปจากการควบคุมเทคนิคของกล้องถ่ายภาพ

ในความแตกต่างระหว่างการมองเห็นของสายตากับกล้องถ่ายภาพ การมองเห็นของมนุษย์มีขีดจำกัดค่อนข้างมาก การมองเห็นธรรมชาติหรือสิ่งที่จะถ่ายภาพจะเห็นเป็นลักษณะ 3 มิติ มีความกว้าง ความยาวและความหนา ในการถ่ายภาพสิ่งที่ปรากฏให้เห็นจากธรรมชาติและสิ่งรอบตัวจะมีลักษณะเป็นรูปทรงเสมือนการนำเอารูปทรง 3 มิติจากธรรมชาติถ่ายทอดออกมาในรูปแบบ 2 มิติ

ภาพ รูปทรง 3 มิติ ที่ถ่ายทอดในรูปแบบ 2 มิติ

ภาพ รูปทรง 3 มิติ ที่ถ่ายทอดในรูปแบบ 2 มิติ

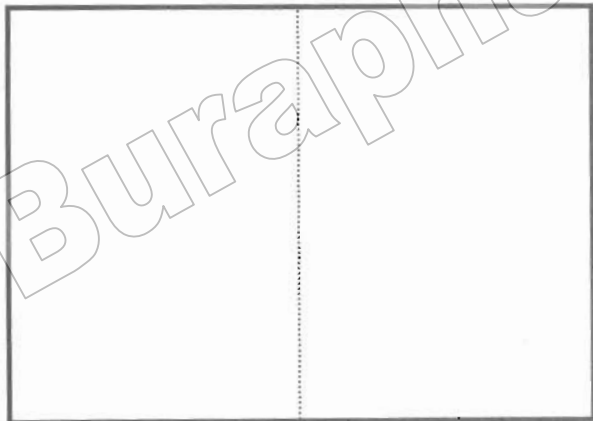
การมองเห็นธรรมชาติหรือสิ่งที่จะบันทึกภาพเบื้องต้น โดยจะมองไปรอบๆ แต่ภาพที่ได้เกิดจากการบันทึกเพียงจุดเดียว การที่ชี้ชัดลงไปทีละจุดๆ เดียวและการนำสิ่งต่างๆ มารวมกันภาพที่ปรากฏจะแสดงให้เห็นการรวมกันของเงื่อนไขหลายๆ อย่างการจัดภาพต่างๆ ด้วยความละเอียดอ่อนในช่องมองภาพ ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งธรรมดาที่ผู้ถ่ายภาพเลือกขึ้น ณ เวลาใด เวลาหนึ่งทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนกว่าการมองด้วยตาเปล่า

นอกจากการนำองค์ประกอบต่างๆ จากธรรมชาติที่จะบันทึกภาพมาจัดให้เหมาะสมแล้ว ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายและแสดงเรื่องราวที่จะสื่อสาร จากความคิดของผู้สร้างผลงานภาพถ่ายให้ผู้รับรู้ได้รับรู้ตามจุดประสงค์ของผู้ถ่ายภาพด้วย

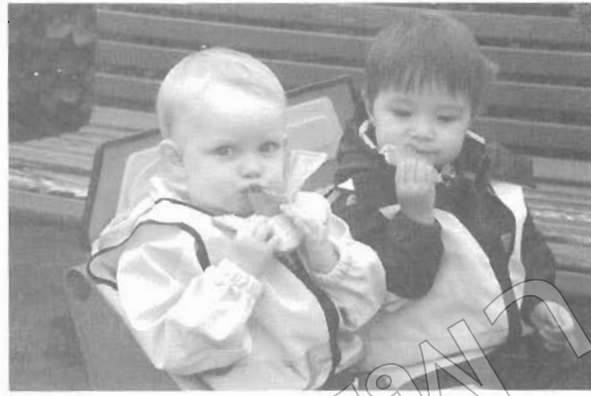
ภาพการจัดองค์ประกอบให้เกิดความสมดุล
แสดงความหมายและเรื่องราว

รูปแบบหนึ่งของการจัดองค์ประกอบศิลปะ
ในภาพถ่าย ก็คือการจัดให้เกิดความสมดุล ความสมดุล
ของภาพถ่าย หมายถึง ความรู้สึกถึงความเท่ากันใน
น้ำหนักซ้าย - ขวา เป็นความเท่ากันทางความรู้สึก
(Sensible Equilibrium) ภาพถ่ายที่ดีนั้นดูแล้วควรจะมี
ความสมดุลเพราะทุกครั้งที่สายตามองภาพสามารถ
มองเห็นและรับรู้จากการแบ่งกึ่งกลางของภาพเป็น
2 ส่วน โดยจินตนาการจากเส้นที่สมมติขึ้น เรียกว่า
เส้นแกนกลาง (Axis Line) แท้จริงแล้วเราสามารถรู้สึก
ได้โดยอัตโนมัติว่ามันมีอยู่ เส้นนี้จะถูกสมมติขึ้นบริเวณ
กึ่งกลางของภาพ แบ่งชิ้นงานออกเป็นสองส่วน ซ้าย
และขวา ส่วนใดมีเรื่องราวมากกว่าก็จะรู้สึกหนักกว่า
ภาพถ่ายจะเกิดการเสียความสมดุล

การจัดความสมดุล

ภายในกรอบภาพสี่เหลี่ยมหากไม่มีอะไรเลย
พื้นที่ว่างนั้นจะมีความสมดุลในตัวเอง เพราะไม่มี
น้ำหนักใดๆ ปรากฏขึ้นแต่เมื่อมีจุดปรากฏขึ้น 1 จุด
การรับรู้เรื่องความสมดุลจะเกิดขึ้นทันที เราจะถาม
ตัวเองว่า มันสมดุลหรือหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่ง
หรือไม่

ภาพการจัดองค์ประกอบให้เกิดความสมดุล
แสดงการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก

การจัดความสมดุลของภาพถ่าย ทำให้ภาพมี
ความน่าดู น่าสนใจ น่าชม สบายตาต่อการรับรู้
ผู้ถ่ายภาพจึงต้องเรียนรู้การจัดความสมดุลในภาพ
โดยทั่วไปจะใช้วิธีเลือกมุมในการถ่ายภาพให้อยู่ในตำแหน่ง
ที่เหมาะสมให้ภาพมีลักษณะที่สามารถถ่วงดุลกันได้
ระหว่างด้านซ้ายและด้านขวา น้ำหนักของภาพจะเกิดขึ้น
จากความรู้สึกทางการมองเห็น (Visual Weight) ดังนั้น
การรับรู้ทางการมองเห็น อาจไม่ตรงกับความเป็นจริง
ก็ได้

ภาพการถ่วงดุลขององค์ประกอบที่มี
ลักษณะรูปแบบไม่เหมือนกัน

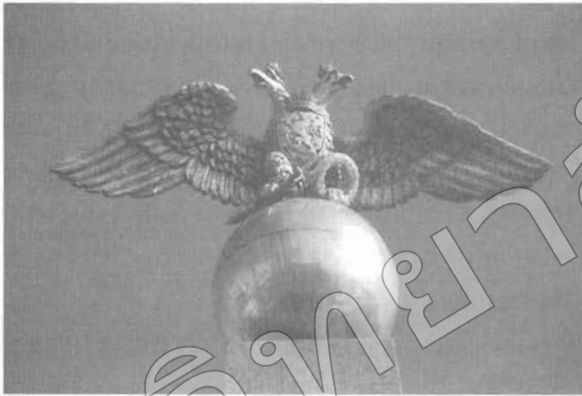

ภาพ การจัดองค์ประกอบให้เกิดความสมดุล

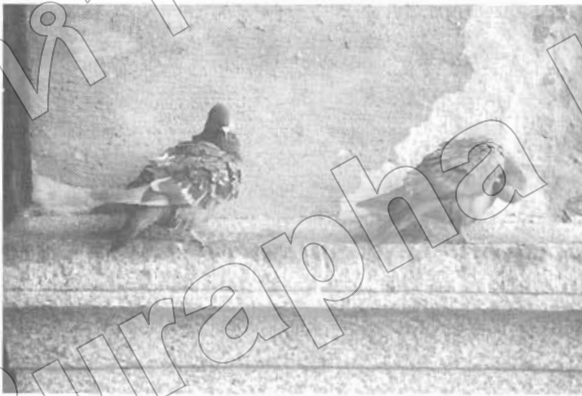
ประเภทความสมดุล

ความสมดุลในการถ่ายภาพ แบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสมดุลแบบ 2 ข้างเท่ากัน (Symmetry Balance) หรือความสมดุลแบบสมมาตร เป็นการจัดภาพโดยมีองค์ประกอบของรูปร่าง รูปทรง น้ำหนักสีและลักษณะรูปแบบที่เหมือนกันทั้งซ้าย - ขวา ให้ความรู้สึกที่เท่าเทียมกัน ลักษณะความสมดุลนี้จะให้ความรู้สึkmั่นคง สง่างาม แข็งแรง หยดนิ่ง เช่น ภาพสถาปัตยกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

ภาพ การจัดภาพลักษณะสมดุลแบบ 2 ข้างเท่ากัน

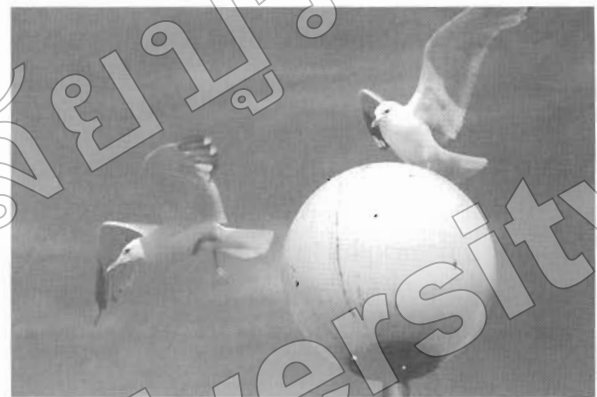
ภาพ การจัดภาพลักษณะสมดุลแบบ 2 ข้างไม่เท่ากัน

จากภาพจะเห็นได้ว่า การจัดภาพโดยมีองค์ประกอบของรูปทรง ลักษณะรูปแบบที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน จัดวางให้อยู่ในตำแหน่งซ้าย-ขวา จะให้ความรู้สึที่เท่าเทียมกัน ไม่หนักไปด้านใดด้านหนึ่ง

2. ความสมดุลแบบ 2 ข้างไม่เท่ากัน (Asymmetry Balance) หรือความสมดุลแบบอสมมาตร เป็นการจัดภาพโดยมีองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน ถ่วงน้ำหนักซึ่งกันและกัน จนเกิดความรู้สึกสมดุลกันได้ ลักษณะความสมดุลนี้เป็นความสมดุลทางความรู้สึกจากการรับรู้โดยการมองเห็น (Visual Balance) มากกว่าความเป็นจริง การถ่ายภาพโดยใช้ความสมดุลลักษณะนี้ จะให้ความรู้สึเคลื่อนไหว อิสระ มีเสน่ห์

ภาพ การจัดภาพลักษณะสมดุลแบบ 2 ข้างไม่เท่ากัน

ภาพ การจัดภาพลักษณะสมดุลแบบ 2 ข้างไม่เท่ากัน

จากภาพเป็นการจัดภาพโดยมีองค์ประกอบของรูปทรง ลักษณะของรูปแบบที่ไม่เหมือนกันทางด้านซ้ายและด้านขวา แต่สามารถถ่วงน้ำหนักซึ่งกันและกัน ลักษณะความสมดุลนี้เป็นความสมดุลทางความรู้สึก

ความสมดุลเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดองค์ประกอบศิลป์ในภาพถ่าย การจัดองค์ประกอบศิลป์ในภาพถ่ายโดยอาศัยหลักความสมดุล ผู้ถ่ายภาพควรคำนึงถึงว่าจะนำองค์ประกอบต่างๆ ในธรรมชาติรอบตัวที่มองเห็นมาจัดวางให้อยู่ในลักษณะสมดุลแบบใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของผู้ถ่ายภาพไม่ว่าจะจัดให้เกิดความสมดุลในลักษณะใดก็ตาม ความรู้สึกที่ได้รับจากการมองเห็นภาพ จะต้องมีความรู้สึกถึงน้ำหนักที่เท่าเทียมกันของภาพ จึงจะจัดได้ว่าเป็นภาพถ่ายที่ดี

บรรณานุกรม

ศักดิ์ ศิริพันธุ์. เทคนิคและศิลปะการถ่ายภาพ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

สมชาย พรหมสุวรรณ. หลักการทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สุชาติ สุทธิ. เรียนรู้การเห็น : พื้นฐานการวิจารณ์ทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2535.